

VILNIUS UNIVERSITY

ILONA PETRAITYTĖ

THE PERSONAL DATA PROTECTION PRINCIPLES

Summary of Doctoral Dissertation

Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2013

Dissertation was prepared in 2008 – 2013 at Vilnius University

Academic Supervisor:

Prof. Dr. Egidijus Šileikis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Dissertation will be defended at the Jurisprudence Council of Vilnius University:

Chairman:

Prof. Dr. Egidijus Kūris (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Members:

Prof. Dr. Vytautas Mizaras (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. Dr. Egidija Tamošiūnienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. Dr. Juozas Žilys (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Lect. Dr. Irmantas Jarukaitis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Opponents:

Prof. Dr. Toma Birmontienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Assoc. Prof. Dr. Vaidotas A. Vaičaitis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

The dissertation will be defended in Lithuanian in a public session of the Jurisprudence Council of Vilnius University on the 20th of June, 2013, at 2 p.m. at the Faculty of Law of Vilnius University, K. Jablonskis Auditorium

Address: Saulėtekio av. 9, LT-10222 Vilnius, Lithuania.

The Summary of Doctoral Dissertation was sent out on the 13th of May, 2013.

The Doctoral Dissertation is available for review in the library of Vilnius University.

VILNIAUS UNIVERSITETAS

ILONA PETRAITYTĖ

ASMENS DUOMENŲ TEISINĖS APSAUGOS PRINCIPAI

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2013

Disertacija rengta 2008 – 2013 metais Vilniaus universitete

Mokslinis vadovas:

Prof. dr. Egidijus Šileikis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas

Prof. dr. Egidijus Kūris (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

Prof. dr. Vytautas Mizaras (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. dr. Egidija Tamošiūnienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. dr. Juozas Žilys (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Lekt. dr. Irmantas Jarukaitis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Oponentai:

Prof. dr. Toma Birmontienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Vaidotas A. Vaičaitis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Vilniaus universiteto Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2013 m. birželio 20 d. 14 val. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto K. Jablonskio auditorijoje.

Adresas: Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2013 m. gegužės 13 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje.

RÉSUMÉ

The relevance of the topic. The relevance of the research topic can be justified by the following three methods:

1) giving examples of specific personal data processing problems and indicating the importance of the assessment of these problems on the basis of the personal data protection principles;

2) pointing out inconsistencies in the existing legal regulation of personal data processing because the personal data protection principles are not directly set out in legislation;

3) revealing the specifics of the existence of the modern information society, namely a continually increasing amount of personal data processed for various purposes both in the public and private sector and an increasing force of supranational legal requirements on personal data processing due to technical progress, globalisation, global threats (particularly terrorist attacks) in recent decades.

Prior to discussing the relevance of the work in detail, it is important to note that rules on personal data processing could not be properly explained and systematically applied without the personal data protection principles. The Lithuanian legislator has not directly established any personal data protection principles and, with regard to the regulation of personal data processing, has only defined a category of “requirements for the processing of personal data” (Article 3 of the Law of the Republic of Lithuania on Legal Protection of Personal Data), therefore, such principles of personal data protection should be identified by jurisprudence of the courts and legal science. However, so far neither jurisprudence of the Lithuanian courts nor Lithuanian legal studies have examined the said legal principles at length. Thus, the research has been conducted in the light of the necessity to determine and analyse the personal data protection principles.

Regarding the relevance of the research topic as justified by the first method, it should be noted that every year Lithuanian residents increasingly apply to the public authority exercising the function of supervision of personal data processing, i.e. the State Data Protection Inspectorate. Individuals complain concerning the processing of their personal data without it being necessary or without the data subject’s consent,

inappropriate processing of personal data for the purposes of direct marketing, as well as the processing of personal data in debtor databases.

Media reports also attest to the existence of problems related to personal data protection in Lithuania. The press and news portals have repeatedly reported on the distribution of unlawful copies of the central client database of the State Social Insurance Fund; thefts of the personal data of customers who have paid by bank cards; documents of public institutions and banks containing personal data thrown into garbage containers; employees of public authorities using personal data databases administered by their respective authorities for their own purposes.

These and other practical problems must be looked at in the context of the legal regulation of personal data protection, and in particular from the point of view of the personal data protection principles. Once again, it is important to stress that without fundamentals integrating the rights of the data subject and the obligations of the data controller into a single system (i.e. legal principles) it is impossible to properly evaluate the practical application of the rules on personal data processing.

When explaining the relevance of the research topic by the second method, it is noteworthy that the Lithuanian legislator has established principles in more than one area of social relationships regulated by legislation; however, it has not identified equivalent basic principles applicable in the area of personal data protection.

In fact, it could be counter argued that there is no inconsistent approach by the legislator or incompleteness in the legal regulation of personal data protection because no legal principles are directly set out in legislation regulating other equally important areas of the protection of the rights of individuals. In addition, the provisions of the Law of the Republic of Lithuania on Legal Protection of Personal Data presuppose interactions between social relationships regulated by this Law and public administration, thus, the principles of public administration laid down in the Law of the Republic of Lithuania on Public Administration should naturally be considered as the personal data protection principles.

Yet, this interpretation is not sufficiently persuasive because personal data are processed not only by entities of public administration which should comply with the principles of public administration, but also by persons outside the public administration system. It should be emphasised that entities without the powers of public administration

(e.g. health care institutions, financial institutions, business entities, etc.) process even larger amounts of personal data and usually more sensitive personal data than state and municipal institutions and agencies.

It is evident that the Lithuanian legislator has not identified any legal principles applicable in the area of protection of personal data. Moreover, it should be underlined that the requirements for the processing of personal data laid down in Article 3 of the Law of the Republic of Lithuania on Legal Protection of Personal Data, which are equivalent to the principles recognised in Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (Directive 95/46/EC), are just legal substance from which the personal data protection principles may be derived, whereas it is not by itself considered to be legal principles.

Finally, when the relevance of the topic is demonstrated by the third method, attention is focused on a changing social reality rather than legal regulation. Human life certainly has an increasing impact on the information environment. A steadily increasing flow of personal data is an inevitable aspect of human life; therefore, disregarding the increasing flow of personal data and its role in the life of a society would mean ignoring the reality. Clearly, an individual is judged on the basis of the information available concerning him, which explains the interest of the individual to know to whom and what kind of information relating to himself is available, as well as to manage dissemination of such information. Being able to control the information relating to him, the individual defends his legitimate interests and relevant values, namely inviolability of person, honour and dignity, privacy, etc.

More advanced tools enabling to collect and process personal data without the knowledge of the data subject present a serious threat to the rights and legitimate interests of individuals, whereas individuals are not able to withstand this threat all by themselves. Therefore, with a view to achieving and maintaining a balance between the interests of individuals and those of entities processing information relating to these individuals, state intervention, i.e. legal regulation of the processing of information relating to an individual, has become necessary. As a result, in the 1970s and 1980s the first legislation on personal data protection was adopted on a national and international level. Lithuania started to regulate the processing of personal data shortly after the

restoration of independence, by adopting the Law on Legal Protection of Personal Data in 1996.

Consequently, the increasing role of personal data and its legal protection, growing problems related to personal data processing require to be studied by the Lithuanian legal science which should in particular provide doctrinal insight into the underlying guidelines on personal data protection (i.e. personal data protection principles).

The object of the research. The research examines the legal regulation of personal data protection. The analysis focuses on the personal data protection principles, namely underlying guidelines on personal data protection which define the obligations of the data controller and the rights of the data subject.

As a rule, legal principles determine legal rules and their application, shape the content of a legal system, legal regulation and separate legal institutions, and ensure coherence and consistency between rules of different areas of law. Furthermore, legal principles enable to recognise law, verify the legitimacy of the activities of the legislator and public officials. Hence, cognition of the personal data protection principles would also advance the understanding of the essence of the legal regulation of personal data protection, as well as the real content of the obligations of the data controller and the rights of the data subject.

The analysis of the legal principles characteristic of a structural element of the legal system in Lithuania is considered one of the steps of cognition of that element. It is noteworthy that the significance of legal principles is increasingly emphasised in the legal doctrine and legal principles often become independent objects of research studies. The choice to research into the personal data protection principles was prompted by a newly emerging and fast growing area of legal regulation, in the absence of scientific analysis in this area, presuming that the identification and analysis of legal guidelines underlying the system of the personal data protection may be scientifically and practically significant.

Through the examination of the principles of protection of personal data, the work reveals the content of these legal principles, as well as the obligations of the data controller and the rights of the data subject presupposed by these principles. Moreover, the provisions of national legislation, the jurisprudence of the Lithuanian courts and

phenomena of public life are also assessed in the context of the principles of personal data protection, indicating what actions by the legislator and entities applying legal provisions relating to personal data protection would be necessary to ensure better implementation of these principles.

The practical aspect is emphasised in the dissertation when analysing the personal data protection principles. This increases the applicability of the research findings, shows the importance of the personal data protection principles in everyday activities of data controllers and data subjects. The research does not make an in-depth analysis of theoretical problems related to the principles of personal data protection, let alone legal principles in general, such as the concept of legal principles, the interrelationship between legal principles and legal rules, the regulatory force of legal principles, the inexhaustibility of the content of legal principles, competition between legal principles, etc. These problems are certainly also relevant in the context of the personal data protection but, with attention being focused on the practical aspects of the personal data protection principles, solutions to these theoretical problems proposed by other scholars are used as a theoretical basis of the research.

The practical aspect of the research has also determined that the study does not particularly search for the concept of principle of personal data protection. The research is based on the author's position that the personal data protection principles constitute a part of the legal system, have a regulatory force, and differ by their nature, structure and functions from the legal rules governing the processing of personal data.

For the purpose of the research, the personal data protection principles are underlying legal guidelines presupposed by legal regulation, establishing adequate personal data processing standards and having infinite content, which determine the obligations of the data controller and the rights of the data subject.

The aim of the research. The research was carried out with the aim of analysing the underlying guidelines of a newly emerging structural element of the Lithuanian legal system, namely personal data protection law, which determine rules on personal data processing.

The research aims at deriving, on a theoretical level, the personal data protection principles from the provisions of the Constitution of the Republic of Lithuania, EU legislation on personal data protection and Lithuanian legislation (in particular the Law

on Legal Protection of Personal Data), analysing insights into the said legal principles in jurisprudence of the courts and legal doctrine, as well as showing possible realisation of these principles in the social reality.

With the view of achieving these aims, attention is focused on the underlying most general legal aspects without purporting to examine all legislation of the Republic of Lithuania and the European Union governing the processing of personal data (e.g. in the framework of police and judicial cooperation in criminal matters, the processing of personal data in the electronic communications sector, etc.).

The tasks of the research. To achieve the above aims, the following tasks were set:

1) to investigate the existing legal regulation of personal data protection in Lithuania and to identify the personal data protection principles;

2) to reveal the content of the key principles of personal data protection, including through the analysis of the obligations of the data controller and the rights of the data subject as determined by these principles;

3) to assess the compliance of the existing national legal regulation of personal data protection and jurisprudence of the national courts with the key principles of personal data protection.

The hypothesis made: when regulating relationships associated with personal data protection, the Lithuanian legislator rather efficiently shifts the development of these relationships and construes the position of parties to these relationships, drawing upon the so-called requirements for the processing of personal data; however, within the legal regulation of personal data protection, the personal data protection principles may be identified which determine the obligations of the data controller and the rights of the data subject, while in the case of scientific and official judicial recognition, notably legislative enactment, they would provide a basis for more efficient protection of personal data and improved settlement of disputes concerning the processing of personal data.

The scientific novelty of the work. The emergence and development of a new area of legal regulation is usually followed by scientific research into that area. Since the processing of personal data in foreign countries has been regulated at national level for about three decades, whereas at European Union level – less than two decades,

research studies analysing problems related to the legal regulation of personal data protection relatively are not numerous.

Naturally, one may find studies conducted by legal theorists in some countries dealing with problems related to the personal data protection, which are written in their national language, but the dissemination of scientific insights presented in these studies is impeded by linguistic obstacles. For linguistic reasons, the dissertation is also based only on studies of foreign scholars published in English.

It is noteworthy that the adoption of Directive 95/46/EC on 24 October 1995 led to the introduction of analogous rules on personal data processing in EU Member States and also encouraged research into these rules, while the research findings may be applied not only to the study country, but also to other EU countries. In this context, the studies by Peter Carey¹, Christopher Kuner² and Jay Rosemary³ analysing the legal regulation of personal data protection are particularly relevant.

It should be emphasised that personal data protection is a particularly wide sphere. The processing of personal data is carried out in the course of many activities, to a different extent, for different purposes, and a diverse nature of personal data which are being processed presupposes different requirements for their processing. The variety and complexity of the processing of personal data trigger various problems in this area which require practical solution and attract a considerable interest of scholars. It should be noted that the majority of research into personal data protection are studies analysing specific practical problems (the processing of personal data in the electronic space, the processing of image data, the processing of personal data of employees carried out by the employer, etc.), whereas studies of a general nature covering the entire area of the personal data protection are rather rare.

The personal data protection principles, as one of general issues of the personal data protection, do not attract much attention of foreign scholars. Some theorists mention these legal principles in their work, without analysing their content. In the author's opinion, only several scholars have devoted more attention to the personal data

¹ CAREY, Peter. *Data Protection. A Practical Guide to UK and EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2004.

² KUNER, Christopher. *European Data Protection Law: Corporate Compliance and Regulation*. Oxford: Oxford University Press, 2007.

³ ROSEMARY, Jay. *Data Protection: Law and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2007.

protection principles. For instance, Stephen Kabera Karanja⁴, Christopher Kuner⁵ and Charlotte Bagger Tranberg⁶, examined the principles of transparency and proportionality in the area of the protection of personal data.

It should be stressed that the current legal regulation of the processing of personal data at European Union level affected the concept of the principles of personal data protection which are analysed in research studies, and from the scientific position this influence could hardly be appreciated. The problem is that Article 6 of Directive 95/46/EC sets out requirements for the processing of personal data but these requirements are referred to as principles relating to personal data quality. A number of scholars, following the provisions of Directive 95/46/EC, also refer to the rules on personal data processing specified in the Directive as to the principles relating to personal data quality or personal data protection. However, the provisions of Article 6 of Directive 95/46/EC are, by their form and content, more similar to legal norms (rules on personal data processing) rather than legal principles. Therefore, the majority of studies which, as claimed, examine the principles of personal data protection actually analyse rules on personal data processing which are defined as principles in Directive 95/46/EC or national legislation.

In the Lithuanian doctrine, issues of the personal data protection receive even less attention than in foreign countries. Natalija Točickienė⁷ reviewed the main requirements of Directive 95/46/EC and compared them with the provisions of Lithuanian legislation, which was relevant at the time when Lithuania was seeking accession to the European Union. In her study on the protection of privacy, Toma Birmontienė referred to the protection of this value by the provisions of the Law on Legal Protection of Personal Data⁸. There are no other studies that would give a general

⁴ KARANJA, Stephen Kabera. *Transparency and Proportionality in the Schengen Information System and Border Control Co-operation*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2008.

⁵ KUNER, Christopher. Proportionality in European Data Protection Law and its Importance for Data Processing by Companies. *Privacy & Security Law Report*. 2008, 7 (44).

⁶ TRANBERG, Charlotte Bagger. Proportionality and Data Protection in the Case Law of the European Court of Justice. *International Data Privacy Law*. 2011, 1 (4): 239-248.

⁷ TOČICKIENĖ, Natalija. Asmens duomenų apsaugos reglamentavimas Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisėje. *Jurisprudencija*. 2003, 44 (36): 116–125.

⁸ BIRMONTIENĖ, Toma, et al. *Lietuvos konstitucinė teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2001. p. 315, 319; BIRMONTIENĖ, Toma. *Teisė į informaciją*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2001. p. 53–58.

overview or assessment of the current legal regulation of personal data processing in Lithuania.

It should be noted that Lithuanian scholars, same as foreign scholars, are more interested in practical problems related to the processing of particular categories of personal data or the processing of personal data for specific purposes. The issues relating to the processing of personal data and the privacy of individuals in the electronic communications sector are the most widely analysed ones. This area has been studied by Rita Barasnevičiūtė⁹, Mindaugas Civilka¹⁰, Vaidotas Gutauskas¹¹, Irmantas Jarukaitis¹², Vaidas Kalpokas¹³, Inga Malinauskaitė¹⁴, Renata Marcinauskaitė¹⁵, Birutė Pranevičienė¹⁶, Darius Štītīlis¹⁷, Simonas Toliušis¹⁸, Rita Vaitkevičienė¹⁹. Another problem related to personal data protection, i.e. the privacy of individuals at work and the processing of personal data of employees, has also been looked into by Lithuanian scholars and practitioners (Tomas Bagdanskis²⁰, Daiva Petrylaitė²¹, Paulius Sartatavičius²², Rita Vaitkevičienė²³). Admittedly, one of the most relevant issues

⁹ CIVILKA, Mindaugas, BARASNEVIČIŪTĖ, Rita. Asmens duomenų apsauga ir privatumas: sąveika su informacinės visuomenės aktualijomis. *Justitia*. 2007, 4: 22-38.

¹⁰ CIVILKA, Mindaugas. Europos Sąjungos asmens duomenų apsaugos internete teisinis reguliavimas. *Teisė*. 2003, 47: 7–27; *Europos Sąjungos teisė ir Lietuva*. Vilnius: Justitia, 2002. p. 226–260; CIVILKA, Mindaugas, et al. *Informacinių technologijų teisė*. Vilnius: NVO Teisės institutas, 2004. p. 102–148.

¹¹ ŠTITILIS, Darius, GUTAUSKAS, Vaidotas, MALINAUSKAITĖ, Inga. Asmens duomenų apsaugos virtualiuose socialiniuose tinkluose teisinė aplinka. *Societal Innovations for Global Growth*. 2012, 1 (1): 288-308.

¹² JARUKAITIS, Irmantas, et al. *Elektroninių ryšių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005. p. 333–376.

¹³ KALPOKAS, Vaidas, MARCINAUSKAITĖ, Renata. Tapatybės vagystė elektroninėje erdvėje: technologiniai aspektai ir baudžiamasis teisinis vertinimas. *Teisės problemos*. 2012, 3 (77): 30–52.

¹⁴ ŠTITILIS, Darius, GUTAUSKAS, Vaidotas, MALINAUSKAITĖ, Inga. Asmens duomenų apsaugos virtualiuose socialiniuose tinkluose teisinė aplinka. *Societal Innovations for Global Growth*. 2012, 1 (1): 288-308.

¹⁵ KALPOKAS, Vaidas, MARCINAUSKAITĖ, Renata. Tapatybės vagystė elektroninėje erdvėje: technologiniai aspektai ir baudžiamasis teisinis vertinimas. *Teisės problemos*. 2012, 3 (77): 30–52.

¹⁶ PRANEVIČIENĖ, Birutė, AMILEVIČIUS, Darius. The Limiting of Privacy in the Cyberspace. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. 2011, 6: 237-253; PRANEVIČIENĖ, Birutė. The Right to Privacy in the Context of Information Technology Development. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. 2011, 6: 254-270.

¹⁷ ŠTITILIS, Darius, GUTAUSKAS, Vaidotas, MALINAUSKAITĖ, Inga. Asmens duomenų apsaugos virtualiuose socialiniuose tinkluose teisinė aplinka. *Societal Innovations for Global Growth*. 2012, 1 (1): 288-308; ŠTITILIS, Darius, et al. *Tapatybės vagystė elektroninėje erdvėje: socialiniai, elektroninio verslo ir teisinio reguliavimo aspektai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.

¹⁸ CIVILKA, Mindaugas, et al. *Informacinių technologijų teisė*. Vilnius: NVO Teisės institutas, 2004. p. 86–101.

¹⁹ VAITKEVIČIENĖ, Rita. Dėmesio! Pertekliniai asmens duomenys. *Justitia*. 2008, 1 (67): 14–26.

²⁰ BAGDANSKIS, Tomas, SARTATAVIČIUS, Paulius. Workplace Privacy: Different Views and Arising Issues. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2): 697–713.

²¹ PETRYLAITĖ, Daiva, TAMASŠAUSKAITĖ, Gintarė. Informacinių technologijų panaudojimo darbo vietoje reglamentavimo ir taikymo problemos. *Verslo ir teisės aktualijos*. 2009, 3: 194-230.

²² BAGDANSKIS, Tomas, SARTATAVIČIUS, Paulius. Workplace Privacy: Different Views and Arising Issues. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2): 697–713.

concerning the processing of personal data in Lithuania is the use of the personal identification number. This issue has been repeatedly discussed in the media, attracted attention from human rights organisations, but only Kęstutis Čilinskas²⁴ has studied it from the perspective of legal science.

It is noteworthy that, in their studies analysing problems related to the processing of personal data in the electronic space, Mindaugas Civilka mentioned the principles of personal data quality and the legitimacy of personal data processing, and Rita Vaitkevičienė touched upon the principle of the economy (minimum) of personal data. However, the personal data protection principles have not been analysed in more detail in any other studies by Lithuanian scholars.

Hence, the analysis provided in the dissertation of the legal principles which should be identified in the area of the protection of personal data does not have any equivalent in the Lithuanian legal science. Moreover, the dissertation purports to be the first research study which analyses the concept of personal data both in a narrow and broad sense, defines criteria for assessing the possibility of identifying a data subject, examines, in more depth, types of correlations between an individual and information leading to the recognition of information as personal data, reveals the aspects of the obligations of the data controller and the rights of the data subject which are presupposed by the personal data protection principles.

The research sources. The aim to identify the personal data protection principles entailed the analysis of the constitutions of Lithuania and other countries, Lithuanian and European Union legislation laying down general provisions on the personal data protection, jurisprudence of the Lithuanian, foreign and supranational courts and legal studies.

The main legal act which regulates the processing of personal data in Lithuania is the Law on Legal Protection of Personal Data. This Law contains both general provisions regarding the personal data protection (personal data, the processing of personal data and other concepts, criteria for the lawful processing of personal data, the rights of the data subject, etc.) and rules for individual cases of the processing of

²³ VAITKEVIČIENĖ, Rita. Darbuotojas taip pat turi teisę į privatumą. *Justitia*. 2008, 2 (68): 51–66.

²⁴ JOČIENĖ, Danutė, ČILINSKAS, Kęstutis. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Vilnius: Teisės projektų ir tyrimų centras, 2005. p. 102-105.

personal data (video surveillance, the processing of personal data for the purposes of solvency evaluation or social and public opinion survey, etc.).

The Law on Legal Protection of Personal Data establishes the underlying requirements for the personal data protection. Any rules set out in other laws regulating the processing of personal data must comply with these requirements. Consequently, the Law of the Republic of Lithuania on Residents' Register, the Law of the Republic of Lithuania on Declaration of the Place of Residence, the Law of the Republic of Lithuania on the Declaration of Assets of Residents, the Law of the Republic of Lithuania on the Adjustment of Public and Private Interests in the Civil Service and other similar laws are, to a certain extent (relatively, of course), considered implementing legislation because any rules on personal data processing contained therein may not contradict the Law on Legal Protection of Personal Data which occupies a central role in the area of the personal data protection.

Furthermore, although pursuant to the Constitution of the Republic of Lithuania all laws are of equal legal force, the provisions of the Law of the Republic of Lithuania on Legal Protection of Personal Data may, to some degree, also be treated as having supremacy over the rules on personal data processing laid down in other laws because the said provisions transpose the requirements for the protection of personal data set out at European Union level.

Hence, in the light of the above circumstances, with the view of identifying the personal data protection principles the major focus was on the legal regulation established in the Law on Legal Protection of Personal Data, whereas the provisions of other laws were analysed in order to evaluate whether the legislator complies with the said legal principles in formulating rules regarding the processing of personal data.

In the course of the study, secondary legislation was analysed seeking to deepen understanding of procedures related to the processing of personal data, as well as to verify the application of the personal data protection principles in the activities of state and municipal institutions and agencies. With regard to the first (knowledge) purpose, the most relevant legislation included the Regulations of the State Register of Personal Data Controllers and the Rules for the Notification of Data Processing by Data Controllers approved by the Government of the Republic of Lithuania, as well as the Order of the Director of the State Data Protection Inspectorate regarding the procedure

for carrying out prior checking. For the purpose of verification, there are a considerable number of relevant legal acts but the study was limited to several cases which evidence disregard for the personal data protection principles in the activities of state and municipal institutions and agencies.

With the view of identifying legal principles operating in the area of personal data protection, the study set out to analyse the jurisprudence of Lithuanian courts of general jurisdiction and administrative courts which, regrettably, is limited. The majority of court hearings relating to the processing of personal data comprised administrative actions against individuals for the offence provided for in Article 214¹⁴ of the Code of Administrative Offences of the Republic of Lithuania, namely unlawful processing of personal data. Besides, the courts handled disputes concerning instructions from the State Data Protection Inspectorate to discontinue the unlawful processing of personal data or involving complainants not satisfied with responses to their complaints from the State Data Protection Inspectorate. Efforts to find cases involving disputes between a data subject and a data controller concerning the processing of personal data relating to the data subject were without success.

Moreover, limited jurisprudence of the Lithuanian courts on the personal data protection is also of little scientific value. In their decisions, the courts usually simply reiterate the provisions of the Law on Legal Protection of Personal Data, without giving these provisions any wider interpretation. It should also be noted that the personal data protection principles are not mentioned in any decision of a court of general jurisdiction or administrative court analysed as relevant to the research topic. Accordingly, the study has used jurisprudence of the courts as a basis to analyse the content of the personal data protection principles and possible application of these principles rather than to identify the very principles.

The research was not limited to the analysis of Lithuanian national legislation and jurisprudence of the national courts, mainly due to the fact that most provisions of the Law on Legal Protection of Personal Data are formulated by transposing Directive 95/46/EC into national law. Consequently, the study makes reference to the text of the Directive, rulings of the Court of Justice of the European Union and foreign scholars interpreting it, as well as documents envisaging reforms in the protection of personal data at European Union level. It should be noted that the analysis of the provisions of

Directive 95/46/EC helped reveal the concept of personal data, as well as identify weaknesses in the legal regulation of one of the rights of the data subject, namely the right to give consent for the processing of personal data, in Lithuania.

The analysis of the provisions of legislation of foreign countries (United Kingdom, Germany, France, Iceland, Estonia, Slovenia, etc.), recommendations on the application of these provisions presented by foreign supervisory authorities dealing with the personal data protection also contributed to the identification of the personal data protection principles and the examination of their content. Particularly detailed recommendations on the application of rules on personal data processing are adopted by the Information Commissioner's Office (ICO) in the United Kingdom. The experience of the ICO was built upon in defining the concept of personal data in a narrow sense, determining the requirements for personal data processing presupposed by the principle of carefulness.

A valuable research source was recommendations adopted by the so-called Article 29 Data Protection Working Party. As it is clear from the name, the setting-up of this working party was provided for in Article 29 of Directive 95/46/EC. The working party is composed of representatives of supervisory authorities designated by all the European Union Member States supervising the implementation of the provisions of national legislation adopted pursuant to Directive 95/46/EC.

The Directive Working Party has produced a number of recommendations on the protection of personal data. Recommendations concerning the concept of personal data, the consent of a data subject for the processing of personal data, the processing of personal data relating to children and other matters helped understand the content of Directive 95/46/EC, as well as identify the personal data protection principles, determine the aspects of the obligations of the data controller and the rights of the data subject which are presupposed by these principles.

Finally, the works by foreign scholars (in particular Jay Rosemary, Christopher Kuner, Peter Carey, Serge Gutwirth²⁵) have certainly advanced the understanding of the essence and objectives of the protection of personal data and the protected values. The issues relating to the protection of personal data discussed in these works led to insights

²⁵ GUTWIRTH, Serge. *Short Statement about the Role of Consent in the European Data Protection Directive* [interaktyvus] [žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <http://works.bepress.com/serge_gutwirth/80>.

into the personal data protection principles within the framework of legal regulation in Lithuania.

The research methods. The research was carried out by using the systematic analysis, generalisation, logical, linguistic, comparative, teleological and historical methods.

The systematic analysis method was employed to interpret the national legal regulation intended for personal data protection, clarifying the provisions of the Law on Legal Protection of Personal Data and other legislation, including in the context of Directive 95/46/EC.

The comparative method allowed understanding the essence and objectives of the data protection, identifying the advantages and disadvantages of legal provisions and their wording through the comparison of the provisions of Lithuanian national legislation with those of foreign legislation and Directive 95/46/EC.

The analysis of the Law on Legal Protection of Personal Data and other legislation by using the linguistic and teleological methods enhanced the understanding of the content of these legal acts without deviating from the purposes of their adoption, as well as allowed assessing whether the provisions of these legal acts were sufficiently clear and precise and whether the requirements contained therein were unambiguous. The linguistic method also allowed identifying the weaknesses in the current legal regulation and putting forward proposals to the legislator concerning amendments to the respective provisions of legislation.

The historical method was used to examine the development of the personal data protection, the evolution of the personal data protection from the human right to privacy and other fundamental human rights and values, as well as the emergence of the human right to the protection of personal data and the progress in recognising this right.

The generalisation and logical methods were employed to process information collected by means of the other methods, to derive the personal data protection principles, the requirements for the processing of personal data which are presupposed by these principles, as well as to formulate other insights and findings in the study.

The structure of the dissertation. The dissertation is comprised of the introduction, three chapters and conclusions.

The dissertation begins with the chapter introducing the origin and evolution of the idea of protecting of personal data and defining the concept of personal data. The section on the significance and purpose of the protection of personal data states that the need to regulate the processing of personal data was conditioned by the necessity to safeguard from information-related threats such fundamental values as the right to privacy, honour and dignity of an individual, the inviolability of person. The study discusses the correlations between the right to privacy and the protection of personal data, which are reflected in the Lithuanian, foreign and supranational legal regulation, the jurisprudence of the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union.

The study reveals how the protection of personal data has eventually evolved from a mere instrument for protecting respective human rights and legitimate interests to a value by itself: the contemporary world, particularly Europe, acknowledges (in some countries, even at constitutional level) the existence of a new human right, i.e. the right to personal data protection. In the course of the analysis of the correlations between the personal data protection and human rights, it is emphasised that the protection of personal data is not an end in itself and that fundamental values are behind personal data, while regulation by legislation as to who, with regard to what personal data and under what conditions may carry out processing creates preconditions for the development of a free full-fledged personality and a harmonious mature society.

Acknowledging that in order to be able to examine the personal data protection principles it is essential to understand what is considered personal data, the first chapter of the dissertation also explores the concept of personal data. Although the definition of personal data is given in the Law on Legal Protection of Personal Data which at first sight does not seem complicated, the study shows that it can be difficult to distinguish in practice what information should be regarded as personal data because personal data is defined using evaluative criteria: personal data means any information relating to a person who is or can be identified. This brings up some questions as to what identification of a person means, when it should be considered that a person is identifiable, what type of correlations between information and a natural person should exist for information to be regarded as personal data, how the concept of a natural person should be interpreted in the context of the personal data protection. The dissertation is

looking for an answer to these and similar issues relating to the definition of personal data. Moreover, the study also explores the problem with the processing of information relating to dead persons as personal data, as well as the issues concerning the legal status of minors as data subjects.

When looking into the concept of personal data, attention is drawn to the dualism of this concept, and failure to perceive it may lead to an incorrect interpretation of the rules on personal data processing. It is indicated that the concept of personal data is understood in a broad and narrow sense and this concept is used in legislation regulating the processing of personal data in both senses, leaving it to the discretion of the subject applying legal provisions to recognise in which sense the concept of personal data is used in a particular provision. Given the relevance of the problem, the dissertation reveals the concept of personal data in both – narrow and broad – senses, as well as analyses differences between these two senses and their significance for legal regulation.

The second chapter of the dissertation examines the existing legal regulation of personal data processing in Lithuania, foreign countries and the European Union, jurisprudence of the Lithuanian and supranational courts; on the basis of this analysis, it identifies the legal principles operating in the area of the personal data protection (i.e. principles of justice, reasonableness, fairness, carefulness, transparency, proportionality, participation of the data subject in the processing of personal data) and discloses the content of these legal principles.

The dissertation highlights the manifestations of the principle of proportionality in the area of the personal data protection, presents arguments suggesting that it is appropriate to define the principle of the minimum necessary processing of personal data encompassing not only the aspect of adequacy, which unquestionably is an element of the principle of proportionality, but also the aspect of necessity. The dissertation reasons that, in compliance with the said legal principle, personal data may be processed only if such processing is necessary to achieve the purposes set by the data controller and to a minimum possible extent. The substance of the principle of the minimum necessary processing of personal data is revealed by analysing the obligations of the data controller presupposed by this legal principle, pointing out the non-conformity of the legal regulation of personal data processing established in Lithuania with the said legal principle and putting forward proposals to eliminate such non-conformity.

The last section of the second chapter is devoted to the principle of the participation of the data subject in the processing of personal data, which is the most specific among the personal data protection principles. It reveals the content of the said legal principle and shows the duality of the protection of personal data – personal data protection is ensured by establishing and implementing not only the obligations of the data controller, but also the rights of the data subject. The dissertation demonstrates that the principle of the participation of the data subject in the processing of personal data highlights the role of the data subject in ensuring and individualising the application of the requirements for the protection of personal data and processing personal data of the data subject. It also stresses that the said legal principle transforms the concept of the data subject from a passive participant (an individual whose personal data are processed) to an active participant (a person having powers to influence the processing of his personal data).

The third chapter of the dissertation examines how the personal data protection principles, particularly the principle of the participation of the data subject in the processing of personal data, is reflected in the rights of the data subject, i.e. penetrates and determines these rights. The dissertation explores the manifestations of the legal principles in the rights of the data subject, i.e. the right to give consent for the processing of personal data, the right to withdraw the given consent in relation to the processing of personal data, the right to object to the processing of personal data, the right to be informed about the processing of personal data, the right to request to rectify, supplement or destruct personal data which are being processed by the data controller, etc.

The analysis of the personal data protection principles in the context of the rights of the data subject reveals additional aspects of these legal principles which are not covered in the second chapter of the dissertation, as that chapter is focused on the obligations of the data controller. For instance, the consideration of the right of the data subject to give consent for the processing of his personal data shows a possible gap between the operation of two elements of the principle of the minimum necessary processing of personal data, namely necessity and adequacy, while the right of the data subject to obtain information relating to the processing of his personal data is analysed as

a balance against the obligation of the data controller to inform the data subject about the processing of his personal data, which is presupposed by the principle of transparency.

Furthermore, while examining the rights of the data subject, the dissertation also assesses whether these rights are established in the existing legal regulation in Lithuania in compliance with the personal data protection principles, as well as identifies any aspects to be discussed or amended and gives their assessment.

Summarising the research results reported in three chapters of the dissertation, at the end of the dissertation, the research conclusions (defended statements) are formulated.

The defended statements:

1. Following the guidelines on the protection of personal data set out in European Union legislation, the Lithuanian legislator has laid down a number of provisions referred to as the requirements for the processing of personal data, which must be complied with in drawing up, interpreting and applying the rules on personal data processing. These provisions cannot be regarded as the personal data protection principles because they embody rather specific requirements for the processing of personal data and are too limited in scope; however, it is necessary to identify such legal principles in order to ensure the systematicity, consistency and viability of personal data protection law. Failure by either the Lithuanian legislator or Lithuanian courts to identify the personal data protection principles implies the necessity to provide insight into these legal principles on a scientific level.

2. The provisions on the protection of personal data regulate social relationships arising in the course of the processing of personal data both by persons having public administrative powers and private persons; consequently, personal data protection law involves elements of public and private law, and the personal data protection principles are identified focusing on legal guidelines integrating public and private law, i.e. general legal principles (justice, reasonableness, fairness, carefulness, proportionality, transparency), and their contextual content related to the processing of personal data.

3. The significance and value of the protection of personal data is determined by the fact that the regulation of the processing of personal data ensures the protection of fundamental values which are constitutionally guaranteed in Lithuania (i.e. the right to

privacy, honour and dignity of an individual, etc.). The aim to protect the said values also determines the content of the personal data protection principles.

4. The personal data protection principles shall apply to the processing of personal data in a narrow sense, i.e. the processing of information on the basis of criteria of content, purpose or result relating to an identified or identifiable living individual by automatic means or by non-automatic means of information which form part of a filing system, excluding the processing of information by a natural person in the course of a purely personal or household activity.

5. Necessity is a constituent element of the principle of proportionality which is perceived in the legal provisions regulating the processing of personal data, therefore, this principle is referred to as the principle of the minimum necessary processing of personal data, and its essence can be construed as general prohibition to process personal data, except where processing is inevitably necessary for the purposes specified by the data controller which override the interests of the data subject and only to the extent which is necessary for the said purposes.

6. On the basis of the general legal principles operating in the area of the regulation of personal data processing and the protection of personal data in Lithuania, the principle of the participation of the data subject in the processing of personal data may be derived which represents legal possibilities for a data subject to direct and individualise the processing of his personal data, as well as reflects the obligation of a careful data subject to take part in ensuring the compliance of the processing of his personal data with the requirements for the protection of personal data.

7. The personal data protection principles, particularly the principle of the participation of the data subject in the processing of personal data, presuppose not only the obligations of the data controller but also the rights of the data subject, which results in the transformation of the concept of the protection of personal data, supplementing this concept, beside the negative element (restrictions and prohibitions in respect of the data controller), by a none the less important positive element (powers of the data subject).

8. With regard to the personal data protection principles as identified in the course of the research, the legal regulation of personal data processing established in

Lithuania does not require substantial changes; however, the Law on Legal Protection of Personal Data should:

- impose a prohibition against the processing of personal data where the purposes of personal data processing specified by the data controller may be achieved by processing anonymous or pseudonymous data;

- provide a possibility for the data subject to exercise his rights by proxy;

- establish that minors between fourteen and eighteen years of age shall independently enjoy rights guaranteed to them as data subjects, except for the implementation of these rights with regard to biometric, genetic and sensitive personal data;

- set a requirement for the data subject's consent for the processing of his personal data to be explicit, specific and informed about the essential conditions relating to the processing of personal data, including the duration of the processing of personal data and possible data recipients;

- directly establish the right of the data subject to withdraw the given consent for the processing of personal data;

- establish the obligation of the data controller to inform, within a reasonable time, data subjects and the State Data Protection Inspectorate about any accidental or unlawful destruction, alteration and disclosure or any other unlawful processing.

LIST OF THE AUTHOR'S PUBLICATIONS
ON THE TOPIC OF DISSERTATION

1. Petraitytė I. Data Protection Legislation in Lithuanian Legal System. *Teisė*. 2011, 79: 125-138.

2. Petraitytė I. Personal Data Protection and the Right to Privacy. *Teisė*. 2011, 80: 163-174.

AUTHOR'S PERSONAL DETAILS

Ilona Petraitytė was born in 1978 in Vilnius, Lithuania.

In 2001 Ilona Petraitytė graduated from Vilnius University, Faculty of Law (Commercial Law specialization) and obtained the Master of Law degree. In 2008–2013 she did doctoral studies at Vilnius University, Faculty of Law, Department of Constitutional and Administrative Law (presently – Department of Public Law).

Ilona Petraitytė has more than ten year's professional experience as a civil servant within public administration. Since 2013 she has been working as an adviser in the Legal unit at the Office of the Prime Minister.

REZIUMĖ

Temos aktualumas. Tyrimo temos aktualumas gali būti patvirtintas trimis būdais:

1) pateikiant asmens duomenų tvarkymo problemų pavyzdžius ir parodant šių problemų vertinimo, remiantis asmens duomenų teisinės apsaugos principais, svarbą;

2) nurodant esamo asmens duomenų tvarkymo teisinio reguliavimo nenuoseklumą, kylantį iš asmens duomenų teisinės apsaugos principų tiesioginio įtvirtinimo nebuvimo;

3) atskleidžiant šiuolaikinės informacinės visuomenės gyvavimo specifiką, tai yra pastaraisiais dešimtmečiais dėl technikos pažangos, globalizacijos, globalių grėsmių (ypač teroro išpuolių) nepaliaujamai didėjantį įvairiais tikslais tvarkomų asmens duomenų kiekį viešajame ir privačiame sektoriuje bei augančią viršnacionalinių asmens duomenų tvarkymo teisinių reikalavimų galią.

Prieš detaliau argumentuojant darbo temos aktualumą, svarbu pažymėti, kad be asmens duomenų teisinės apsaugos principų nebūtų galima tinkamai aiškinti ir sistemiškai taikyti asmens duomenų tvarkymo taisykles. Kadangi Lietuvos įstatymų leidėjas pats tiesiogiai neišskyrė asmens duomenų teisinės apsaugos principų ir, reguliuodamas asmens duomenų tvarkymą, apsiribojo kategorija „asmens duomenų tvarkymo reikalavimai“ (Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 3 straipsnis), identifikuoti asmens duomenų teisinės apsaugos principus turėtų teismų jurisprudencija ir teisės mokslas. Tačiau nei Lietuvos teismų jurisprudencijoje, nei Lietuvos teisės mokslo darbuose dar nėra išsamiau nagrinėti minėti teisės principai. Taigi, reikalingumas nustatyti ir analizuoti asmens duomenų teisinės apsaugos principus paskatino disertacijos autorę atlikti tyrimą.

Pagrindžiant tyrimo temas aktualumą pirmuoju nurodytu būdu, reikėtų paminėti, kad Lietuvos gyventojai kiekvienais metais vis dažniau kreipiasi į valstybės įstaigą, atliekančią asmens duomenų apsaugos priežiūros funkciją, tai yra į Valstybinę duomenų apsaugos inspekciją. Asmenys skundžiasi dėl jų asmens duomenų tvarkymo, nesant tam būtinumo ar duomenų subjekto sutikimo, dėl netinkamo asmens duomenų tvarkymo

tiesioginės rinkodaros tikslais, dėl asmens duomenų tvarkymo skolininkų duomenų bazėse ir pan.

Kad Lietuvoje egzistuoja problemų, susijusių su asmens duomenų apsauga, rodo ir pranešimai visuomenės informavimo priemonėse. Spaudoje ir naujienų portaluose ne kartą buvo skelbiama apie Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Centrinės klientų duomenų bazės neteisėtų kopijų platinimą, banko kortelėmis atsiskaičiusių klientų asmens duomenų vagystes, į šiukšlių konteinerius išmestus valstybės institucijų ir bankų dokumentus su asmens duomenimis, valstybės institucijų darbuotojus, asmeniniais tikslais pasinaudojusius institucijų tvarkomomis asmens duomenų bazėmis.

Šios ir kitos praktinės problemos turi būti vertinamos asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo kontekste ir, svarbiausia, asmens duomenų teisinės apsaugos principų požiūriu. Svarbu dar kartą pažymėti, kad nematant duomenų subjekto teises ir duomenų valdytojo pareigas į vieningą sistemą jungiančių pradų (teisės principų), neįmanoma tinkamai įvertinti asmens duomenų tvarkymo taisyklių taikymo praktikos.

Perteikiant darbo temos svarbą antruoju aukščiau nurodytu būdu, pažymėtina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas yra nurodęs ne vienos teisės aktais reguliuojamos socialinių santykių srities principus (pavyzdžiui oficialios statistikos organizavimo, policijos veiklos, vietos savivaldos principus), tačiau analogiškai nėra išskyręs pagrindinių principų, taikytinų asmens duomenų teisinėje apsaugoje.

Tiesa, galima kontrargumentuoti, kad esą nėra jokio įstatymų leidėjo nenuoseklumo ir asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo neišbaigtumo, nes ne mažiau svarbias asmens teisių apsaugos sritis reguliuojančiuose teisės aktuose taip pat nėra tiesiogiai įtvirtintų teisės principų. Be to, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatos suponuoja šio įstatymo reguliuojamų visuomeninių santykių sąsajas su viešuoju administravimu, todėl viešojo administravimo principai, nustatyti Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme, esą savaime laikytini asmens duomenų teisinės apsaugos principais.

Tačiau toks aiškinimas nėra pakankamai įtikinantis, nes asmens duomenis tvarko ne tik viešojo administravimo subjektai, privalantys laikytis viešojo administravimo principų, bet ir viešojo administravimo sistemai nepriklausantys asmenys. Svarbu pažymėti, kad viešojo administravimo įgaliojimų neturintys subjektai (sveikatos

priežiūros įstaigos, finansų įstaigos, verslo subjektai ir pan.) tvarko netgi didesnę kiekį ir neretai jautresnių asmens duomenų nei valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos.

Kaip matyti, Lietuvos įstatymų leidėjas nėra identifikavęs asmens duomenų teisinės apsaugos srityje veikiančių teisės principų. Kartu reikia pabrėžti, kad Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 3 straipsnyje išdėstyti asmens duomenų tvarkymo reikalavimai, kurių analogai 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (toliau – Direktyva 95/46/EB) traktuojami principais, tėra teisinė materija, kurios pagrindu gali būti išvedami asmens duomenų teisinės apsaugos principai, tačiau kuri savaime nelaikytina teisės principais.

Galiausiai temos aktualumą atskleidžiant trečiuoju iš nurodytų būdų, dėmesys sutelktinas ne tiek į teisinį reguliavimą, kiek į besikeičiančią socialinę tikrovę. Tenka pastebėti, kad žmogaus gyvenimas palieka vis didesnę žymę informacinėje terpėje. Nuolat augantis asmens duomenų srautas – neišvengiamas žmogaus gyvenimo palydovas, todėl nekalbėti apie didėjantį asmens duomenų srautą ir jo vaidmenį visuomenės gyvenime reikštų ignoruoti realybę. Akivaizdu, kad asmuo vertinamas pagal tai, kokią informaciją apie jį turi vertintojai, o tai paaiškina asmens interesą žinoti, kas ir kokią informaciją apie jį turi, bei valdyti šios informacijos sklaidą. Kontroliuodamas su juo susijusią informaciją, asmuo gina savo teisėtus interesus bei jam svarbias vertybes – neliečiamumą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą ir pan.

Vis tobulesni instrumentai, leidžiantys asmens duomenis rinkti ir juos tvarkyti, apie tai net nežinant duomenų subjektui, sukelia asmenų teisėms ir teisėtiems interesams tokią grėsmę, kuriai pasipriešinti vien savo pačių pastangomis asmenys nėra pajėgūs. Todėl asmenų ir su jais susijusią informaciją tvarkančių subjektų interesų pusiausvyrai pasiekti ir išlaikyti tapo būtinas valstybės įsikišimas, tai yra su asmeniu susijusios informacijos tvarkymo teisinis reguliavimas. Dėl šios priežasties XX amžiaus 8–9 dešimtmečiais tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu buvo priimti pirmieji asmens duomenų apsaugai skirti teisės aktai. Lietuvoje reglamentuoti asmens duomenų tvarkymą pradėta neilgai trukus po Nepriklausomybės atkūrimo – 1996 metais priėmus Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą.

Taigi didėjantis asmens duomenų ir jų teisinės apsaugos vaidmuo, gausėjančios su asmens duomenų tvarkymu susijusios problemos negali likti netyrinėtos Lietuvos

teisės mokslo, kuris, pirmiausia, turėtų pateikti kertinių asmens duomenų teisinės apsaugos gairių (tai yra asmens duomenų apsaugos teisės principų) išvalgas.

Tyrimo objektas. Tyrime analizuojamas su asmens duomenų tvarkymu susijusių visuomeninių santykių teisinis reguliavimas. Analizė koncentruojama ties asmens duomenų teisinės apsaugos principais, kuriais laikomos duomenų valdytojo pareigos ir duomenų subjekto teisės sąlygojančios pamatinės asmens duomenų teisinės apsaugos gairės.

Kaip žinia, teisės principai determinuoja teisės normas ir jų taikymą, kreipia teisės sistemos, teisinio reguliavimo ir atskirų teisės institutų turinį, užtikrina atskiroms teisės sritims priklausančių normų suderinamumą bei nuoseklumą. Be to, teisės principai leidžia pažinti teisę, verifikuoti įstatymų leidėjo ir valstybės pareigūnų veiklos teisėtumą. Todėl pažinus asmens duomenų teisinės apsaugos principus, kartu būtų suvokiama asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo esmė, tikrasis duomenų valdytojo pareigų ir duomenų subjekto teisių turinys.

Teisės sistemos struktūriniam elementui būdingų teisės principų analizė Lietuvoje laikoma vienu iš šio elemento pažinimo žingsnių. Pastebėtina, jog teisės principų reikšmė vis labiau akcentuojama teisės doktrinoje ir vis dažniau teisės principai tampa savarankiškais tyrinėjimų objektais. Tyrinėti asmens duomenų teisinės apsaugos principus pasirinkta, matant naujai besiformuojančią ir sparčiai besivystančią teisinio reguliavimo sritį, nesant mokslinės šios srities analizės ir numanant, kad asmens duomenų teisinės apsaugos sistemos pagrindą sudarančių teisinių gairių identifikavimas ir analizė gali būti prasmingi tiek moksliniu, tiek praktiniu požiūriu.

Darbe nagrinėjant asmens duomenų teisinės apsaugos principus, atskleidžiamas šių teisės principų turinys, principų suponuojamos duomenų valdytojo pareigos ir duomenų subjekto teisės. Be to, asmens duomenų teisinės apsaugos principų kontekste vertinamos nacionalinių teisės aktų nuostatos, Lietuvos teismų jurisprudencija, visuomeninio gyvenimo reiškiniai, nurodoma, kokie įstatymų leidėjo, asmens duomenų apsaugos teisės nuostatas taikančių subjektų veiksmai būtų reikalingi, siekiant kokybiškesnio asmens duomenų teisinės apsaugos principų įgyvendinimo.

Disertacijoje analizuojant asmens duomenų teisinės apsaugos principus, akcentuojamas praktinis aspektas. Tai didina tyrimo rezultatų pritaikomumą, atskleidžia asmens duomenų teisinės apsaugos principų svarbą kasdieninėje duomenų valdytojų ir

duomenų subjektų veikloje. Tyrime nėra giliau nagrinėjamos su asmens duomenų teisinės apsaugos principais, juolab bendrai su teisės principais, susijusios teorinės problemos tokios kaip teisės principų samprata, teisės principų ir teisės normų tarpusavio santykis, teisės principų reguliacinė galia, teisės principų turinio neišsemiamumas, teisės principų konkurencija ir pan. Neabejotinai šios problemos aktualios ir asmens duomenų teisinės apsaugos kontekste, tačiau dėmesį sutelkus į praktinius asmens duomenų teisinės apsaugos principų aspektus, kaip teorinis tyrimo pagrindas pasitelkiami kitų mokslininkų pasiūlyti minėtų problemų sprendimo variantai.

Praktinė tyrimo pakraipa nulėmė, kad darbe didesnis dėmesys nėra skiriamas ir asmens duomenų teisinės apsaugos principo sąvokos paieškoms. Tyrimas grindžiamas autorės pozicija, kad asmens duomenų teisinės apsaugos principai įeina į teisės sistemos sudėtį, turi reguliacinę galią, savo pobūdžiu, struktūra ir funkcijomis skiriasi nuo asmens duomenų tvarkymą reguliuojančių teisės normų.

Tyrime asmens duomenų teisinės apsaugos principais laikomos teisinio reguliavimo suponuojamos, tinkamo asmens duomenų tvarkymo standartus nustatančios, abstrakčios, neturinčios baigtinio turinio pamatinės teisinės gairės, kurios determinuoja duomenų valdytojo pareigas bei duomenų subjekto teises.

Tyrimo tikslas. Tyrimas atliktas, siekiant išanalizuoti naujai besiformuojančio Lietuvos teisės sistemos struktūrinio elemento – asmens duomenų apsaugos teisės, pamatinės gairės, determinuojančias asmens duomenų tvarkymo taisykles.

Tyrime keliamas tikslas teoriniame lygmenyje išvesti asmens duomenų teisinės apsaugos principus iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Europos Sąjungos teisės aktų asmens duomenų apsaugos klausimu, Lietuvos teisės aktų (pirmiausia – Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo) nuostatų, išanalizuoti minėtų teisės principų išvalgas teismų jurisprudencijoje ir teisės doktrinoje, parodyti galimą šių teisės principų realizavimą socialinėje realybėje.

Siekiant nurodytų tikslų, koncentruojamasi į pamatinius bendriausius teisinius aspektus ir nepretenduojama išnagrinėti visus Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos teisės aktus, reguliuojančius asmens duomenų tvarkymą (pavyzdžiui, vykdamt policijos ir teismų bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, tvarkant asmens duomenis elektroninių ryšių sektoriuje ir pan.).

Tyrimo uždaviniai. Aukščiau nurodytiems tikslams pasiekti iškelti keli uždaviniai:

1) išnagrinėti Lietuvoje galiojantį asmens duomenų apsaugos teisinį reguliavimą ir nustatyti jame išreiškiamus asmens duomenų teisinės apsaugos principus;

2) atskleisti pagrindinių asmens duomenų teisinės apsaugos principų turinį, be kita ko, analizuojant šių principų determinuojamas duomenų valdytojo pareigas ir duomenų subjekto teises;

3) įvertinti galiojančio nacionalinio asmens duomenų apsaugai skirtą teisinio reguliavimo ir nacionalinių teismų jurisprudencijos atitiktį pagrindiniams asmens duomenų teisinės apsaugos principams.

Keliama hipotezė: nors Lietuvos įstatymų leidėjas, reguliuodamas su asmens duomenų apsauga susijusius visuomeninius santykius, pakankamai veiksmingai minėtų santykių raidą kreipia ir santykių dalyvių padėtį konstruoja, pasitelkdamas vadinamuosius asmens duomenų tvarkymo reikalavimus, tačiau asmens duomenų apsaugos teisiniame reguliavime gali būti identifikuoti asmens duomenų teisinės apsaugos principai, kurie determinuoja duomenų valdytojo pareigas ir duomenų subjekto teises, o mokslinio bei oficialaus teismo pripažinimo, juo labiau legislatyvinio įvardijimo, atveju duotą pagrindą veiksmingesnei asmens duomenų teisei apsaugai ir kokybiškesniam su asmens duomenų tvarkymu susijusių ginčų sprendimui.

Darbo mokslinis naujumas. Naujos teisinio reguliavimo srities atsiradimą ir raidą paprastai lydi moksliniai šios srities tyrinėjimai. Kadangi asmens duomenų tvarkymas nacionaliniu lygmeniu užsienio šalyse reguliuojamas apie tris dešimtmečius, o Europos Sąjungos lygmeniu – nepilnus du dešimtmečius, asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo problemas analizuojančių mokslinių darbų santykinai nėra gausu.

Suprantama, kad galima rasti ne vienos šalies teisėtyrininkų darbų, skirtų asmens duomenų teisinės apsaugos problemoms, parašytų tos šalies valstybine kalba, tačiau šiuose darbuose pateiktų mokslinių įžvalgų sklaidą apsunkina lingvistinės kliūtys. Dėl lingvistinių priežasčių disertacijoje taip pat remiamasi tik anglų kalba publikuotais užsienio mokslininkų darbais.

Reikia pažymėti, kad Direktyvos 95/46/EB priėmimas 1995 m. spalio 24 d. nulėmė analogiškų asmens duomenų apsaugos taisyklių atsiradimą Europos Sąjungos valstybėse narėse, o kartu ir paskatino šių taisyklių mokslinius tyrinėjimus, kurių

rezultatai dėl taisyklių tapatumo ar panašumo gali būti pritaikyti ne tik šalyje, kurios teisinis reguliavimas analizuotas, bet ir kitose Europos Sąjungos valstybėse. Šiame kontekste kaip itin aktualūs paminėtini Peter Carey²⁶, Christopher Kuner²⁷, Jay Rosemary²⁸ darbai, skirti asmens duomenų apsaugos teisinio reguliavimo analizei.

Verta pabrėžti tai, kad asmens duomenų apsauga – itin plati sfera. Vykdamas daugelį veiklų tvarkomi asmens duomenys, jie tvarkomi skirtinga apimtimi, skirtingais tikslais, o nevienodas tvarkomų asmens duomenų pobūdis suponuoja skirtingus reikalavimus jų tvarkymui. Asmens duomenų tvarkymo įvairovė ir sudėtingumas lemia įvairovę šioje srityje kylančių problemų, kurios reikalauja praktinio sprendimo ir sulaukia nemažo mokslininkų susidomėjimo. Tenka pastebėti, kad tarp asmens duomenų apsaugai skirtų mokslinių darbų dominuoja konkrečioms praktinėms problemoms (asmens duomenų tvarkymui elektroninėje erdvėje, vaizdo duomenų tvarkymui, darbdavio vykdomam darbuotojų asmens duomenų tvarkymui ir pan.) analizuoti skirti tyrimai, o bendro pobūdžio, visą asmens duomenų teisinės apsaugos sritį apimantys tyrinėjimai gana reti.

Asmens duomenų teisinės apsaugos principai kaip vienas iš bendrųjų asmens duomenų teisinės apsaugos klausimų užsienio šalių mokslininkus ne itin domina. Kai kurie teoretikai savo darbuose mini šiuos teisės principus, tačiau jų turinio neanalizuoja. Didesnį dėmesį asmens duomenų teisinės apsaugos principams, disertacijos autorės nuomone, yra skyrę vos keli mokslininkai. Antai, Stephen Kabera Karanja²⁹, Christopher Kuner³⁰, Charlotte Bagger Tranberg³¹ yra nagrinėję viešumo, proporcingumo principus asmens duomenų teisinės apsaugos srityje.

Reikia pabrėžti, kad Europos Sąjungos lygmeniu galiojantis asmens duomenų tvarkymui skirtas teisinis reguliavimas turėjo įtakos mokslo darbuose analizuojamų asmens duomenų teisinės apsaugos principų sampratai ir šią įtaką iš mokslo pozicijų

²⁶ CAREY, Peter. *Data Protection. A Practical Guide to UK and EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2004.

²⁷ KUNER, Christopher. *European Data Protection Law: Corporate Compliance and Regulation*. Oxford: Oxford University Press, 2007.

²⁸ ROSEMARY, Jay. *Data Protection: Law and Practice*. London: Sweet & Maxwell, 2007.

²⁹ KARANJA, Stephen Kabera. *Transparency and Proportionality in the Schengen Information System and Border Control Co-operation*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2008.

³⁰ KUNER, Christopher. Proportionality in European Data Protection Law and its Importance for Data Processing by Companies. *Privacy & Security Law Report*. 2008, 7 (44).

³¹ TRANBERG, Charlotte Bagger. Proportionality and Data Protection in the Case Law of the European Court of Justice. *International Data Privacy Law*. 2011, 1 (4): 239-248.

sunku būtų vertinti teigiamai. Problema ta, kad Direktyvos 95/46/EB 6 straipsnyje yra išdėstyti reikalavimai asmens duomenų tvarkymui ir šie reikalavimai įvardinti asmens duomenų kokybės principais. Ne vienas mokslininkas, sekdamas Direktyvos 95/46/EB nuostatomis, joje nurodytas asmens duomenų tvarkymo taisykles taip pat vadina asmens duomenų kokybės ar asmens duomenų apsaugos principais. Deja Direktyvos 95/46/EB 6 straipsnio nuostatos savo forma ir turiniu artimesnės teisės normoms (asmens duomenų tvarkymo taisyklėms), o ne teisės principams. Todėl daugumoje mokslinių darbų, kuriuose, kaip nurodoma, nagrinėjami asmens duomenų apsaugos principai, iš tikrųjų analizuojamos tik Direktyvoje 95/46/EB ar nacionaliniuose teisės aktuose principais įvardintos asmens duomenų tvarkymo taisyklės.

Lietuvos doktrinoje asmens duomenų teisinės apsaugos klausimams skiriamas dar mažesnis dėmesys nei užsienio šalyse. Natalija Točickienė yra apžvelgusi pagrindinius Direktyvos 95/46/EB reikalavimus ir palyginusi juos su Lietuvos teisės aktų nuostatomis³², kas buvo aktualu, Lietuvai siekiant narystės Europos Sąjungoje. Toma Birmontienė, nagrinėdama privataus gyvenimo apsaugą, yra užsiminusi apie šios vertybės gynimą Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatomis³³, taip pat yra aptarusi šio įstatymo nuostatas teisės į informaciją kontekste³⁴. Mindaugas Civilka ir Rita Barasnevičiūtė yra pristatę svarbiausias asmens duomenų teisinės apsaugos taisykles bei asmens duomenų apsaugos santykį su kitomis vertybėmis³⁵. Kitų išsamesnių darbų, pateikiančių Lietuvoje galiojančio asmens duomenų tvarkymo teisinio reguliavimo bendro pobūdžio apžvalgą ar vertinimą nėra.

Svarbu pažymėti, kad Lietuvos kaip ir užsienio šalių mokslininkus labiau domina praktinės su atskirų asmens duomenų kategorijų tvarkymu ar asmens duomenų tvarkymu atskirais tikslais susijusios problemos. Plačiausiai analizuoti asmens duomenų tvarkymo ir asmens privatumo elektroninių ryšių sektoriuje klausimai. Šią sritį yra

³² TOČICKIENĖ, Natalija. Asmens duomenų apsaugos reglamentavimas Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisėje. *Jurisprudencija*. 2003, 44 (36): 116–125.

³³ BIRMONTIENĖ, Toma, et al. *Lietuvos konstitucinė teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2001. p. 315, 319.

³⁴ BIRMONTIENĖ, Toma. *Teisė į informaciją*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2001. p. 53–58.

³⁵ CIVILKA, Mindaugas, BARASNEVIČIŪTĖ, Rita. Asmens duomenų apsauga ir privatumas: sąveika su informacinės visuomenės aktualijomis. *Justitia*. 2007, 4: 22-38.

nagrinėję Mindaugas Civilka³⁶, Vaidotas Gutauskas³⁷, Irmantas Jarukaitis³⁸, Vaidas Kalpokas³⁹, Inga Malinauskaitė⁴⁰, Renata Marcinauskaitė⁴¹, Birutė Pranevičienė⁴², Marija Prokopčik⁴³, Darius Štītīlis⁴⁴, Simonas Toliušis⁴⁵, Rita Vaitkevičienė⁴⁶. Kita Lietuvos mokslininkų ir praktikų (Tomo Bagdanskio⁴⁷, Daivos Petrylaitės⁴⁸, Pauliaus Sartatavičiaus⁴⁹, Ritos Vaitkevičienės⁵⁰) nagrinėta su asmens duomenų apsauga susijusi problema – tai asmenų privatumas darbe ir darbuotojų asmens duomenų tvarkymas. Reikia pripažinti, kad vienas iš aktualiausių asmens duomenų tvarkymo klausimų Lietuvoje – tai asmens kodo naudojimas. Šis klausimas ne kartą svarstytas visuomenės informavimo priemonėse, sulaukęs žmogaus teises ginančių visuomeninių organizacijų dėmesio, tačiau teisės mokslo plotmėje nagrinėtas tik Kęstučio Čilinsko⁵¹.

Paminėtina, kad nagrinėdami asmens duomenų tvarkymo elektroninėje erdvėje problemas, Mindaugas Civilka yra užsiminęs apie asmens duomenų kokybės ir asmens

³⁶ CIVILKA, Mindaugas. Europos Sąjungos asmens duomenų apsaugos internete teisinis reguliavimas. *Teisė*. 2003, 47: 7–27; *Europos Sąjungos teisė ir Lietuva*. Vilnius: Justitia, 2002. p. 226–260; CIVILKA, Mindaugas, et al. *Informacinių technologijų teisė*. Vilnius: NVO Teisės institutas, 2004. p. 102–148.

³⁷ ŠTITILIS, Darius, GUTAUSKAS, Vaidotas, MALINAUSKAITĖ, Inga. Asmens duomenų apsaugos virtualiuose socialiniuose tinkluose teisinė aplinka. *Societal Innovations for Global Growth*. 2012, 1 (1): 288–308.

³⁸ JARUKAITIS, Irmantas, et al. *Elektroninių ryšių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005. p. 333–376.

³⁹ KALPOKAS, Vaidas, MARCINAUSKAITĖ, Renata. Tapatybės vagystė elektroninėje erdvėje: technologiniai aspektai ir baudžiamasis teisinis vertinimas. *Teisės problemos*. 2012, 3 (77): 30–52.

⁴⁰ ŠTITILIS, Darius, GUTAUSKAS, Vaidotas, MALINAUSKAITĖ, Inga. Asmens duomenų apsaugos virtualiuose socialiniuose tinkluose teisinė aplinka. *Societal Innovations for Global Growth*. 2012, 1 (1): 288–308.

⁴¹ KALPOKAS, Vaidas, MARCINAUSKAITĖ, Renata. Tapatybės vagystė elektroninėje erdvėje: technologiniai aspektai ir baudžiamasis teisinis vertinimas. *Teisės problemos*. 2012, 3 (77): 30–52.

⁴² PRANEVIČIENĖ, Birutė, AMILEVIČIUS, Darius. The Limiting of Privacy in the Cyberspace. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. 2011, 6: 237–253; PRANEVIČIENĖ, Birutė. The Right to Privacy in the Context of Information Technology Development. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. 2011, 6: 254–270.

⁴³ PROKOPČIK, Marija. Informacinės technologijos ir žmogaus teisės: galimybės ir grėsmės. *Informacijos mokslai*. 2004, 30: 14–28.

⁴⁴ ŠTITILIS, Darius, GUTAUSKAS, Vaidotas, MALINAUSKAITĖ, Inga. Asmens duomenų apsaugos virtualiuose socialiniuose tinkluose teisinė aplinka. *Societal Innovations for Global Growth*. 2012, 1 (1): 288–308; ŠTITILIS, Darius, et al. *Tapatybės vagystė elektroninėje erdvėje: socialiniai, elektroninio verslo ir teisinio reguliavimo aspektai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.

⁴⁵ CIVILKA, Mindaugas, et al. *Informacinių technologijų teisė*. Vilnius: NVO Teisės institutas, 2004. p. 86–101.

⁴⁶ VAITKEVIČIENĖ, Rita. Dėmesio! Pertekliniai asmens duomenys. *Justitia*. 2008, 1 (67): 14–26.

⁴⁷ BAGDANSKIS, Tomas, SARTATAVIČIUS, Paulius. Workplace Privacy: Different Views and Arising Issues. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2): 697–713.

⁴⁸ PETRYLAITĖ, Daiva, TAMAŠAUSKAITĖ, Gintarė. Informacinių technologijų panaudojimo darbo vietoje reglamentavimo ir taikymo problemos. *Verslo ir teisės aktualijos*. 2009, 3: 194–230.

⁴⁹ BAGDANSKIS, Tomas, SARTATAVIČIUS, Paulius. Workplace Privacy: Different Views and Arising Issues. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2): 697–713.

⁵⁰ VAITKEVIČIENĖ, Rita. Darbuotojas taip pat turi teisę į privatumą. *Justitia*. 2008, 2 (68): 51–66.

⁵¹ JOČIENĖ, Danutė, ČILINSKAS, Kęstutis. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Vilnius: Teisės projektų ir tyrimų centras, 2005. p. 102–105.

duomenų tvarkymo teisėtumo principus, o Rita Vaitkevičienė yra paminėjusi asmens duomenų ekonomiškumo (minimumo) principą. Plačiau asmens duomenų teisinės apsaugos principai Lietuvos mokslininkų darbuose nėra nagrinėti.

Taigi, disertacijoje pateikiama asmens duomenų teisinės apsaugos srityje identifikuotinių teisės principų analizė neturi analogų Lietuvos teisės moksle. Be to, disertacija pretenduoja būti pirmuoju moksliniu darbu, kuriame analizuojama asmens duomenų samprata siaurąja ir plačiąja prasme, išskiriami galimybės nustatyti duomenų subjekto tapatybę vertinimo kriterijai, plačiau nagrinėjami sąsajų tarp asmens ir informacijos, lemiančių informacijos pripažinimą asmens duomenimis, tipai, atskleidžiami asmens duomenų teisinės apsaugos principų suponuojami duomenų valdytojo pareigų bei duomenų subjekto teisių aspektai.

Tyrimo šaltiniai. Siekis identifikuoti asmens duomenų teisinės apsaugos principus lėmė, kad buvo nagrinėjamos Lietuvos ir kitų valstybių konstitucijos, Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktai, įtvirtinantys bendrąsias asmens duomenų teisinės apsaugos nuostatas, Lietuvos, užsienio šalių ir viršnacionalinių teismų jurisprudencija, teisės mokslo darbai.

Pagrindinis teisės aktas, reguliuojantis asmens duomenų tvarkymą Lietuvoje – tai Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, kuriame nustatyti pamatiniai asmens duomenų teisinės apsaugos reikalavimai. Kituose įstatymuose, reguliuojančiuose asmens duomenų tvarkymą, numatytos taisyklės turi atitikti minėtuosius reikalavimus. Todėl Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymas, Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas, Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas, Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas, kiti panašaus pobūdžio įstatymai tam tikra prasme (suprantama, tik sąlygiškai) laikytini įgyvendinamaisiais teisės aktais, nes juose nustatytos asmens duomenų tvarkymo taisyklės negali prieštarauti Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymui, laikytinu centriniu asmens duomenų teisinės apsaugos srityje.

Svarbu pažymėti, kad nors Lietuvos Respublikos Konstitucijos požiūriu visi įstatymai vienodos juridinės galios, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatos gali būti sąlygiškai traktuojamos viršesnėmis nei kituose įstatymuose numatytos asmens duomenų tvarkymo taisyklės ir dėl tos priežasties, kad

minėtomis nuostatomis į nacionalinę teisę perkelti Europos Sąjungos lygmeniu nustatyti asmens duomenų teisinės apsaugos reikalavimai.

Taigi, siekiant identifikuoti asmens duomenų teisinės apsaugos principus, koncentruotasi į Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme įtvirtintą teisinį reguliavimą, o kitų įstatymų nuostatos analizuotos, siekiant įvertinti, ar įstatymų leidėjas laikosi minėtų teisės principų, formuluodamas asmens duomenų tvarkymo taisykles.

Atliekant tyrimą, poįstatyminiai teisės aktai analizuoti, siekiant giliau suvokti su asmens duomenų tvarkymu susijusias procedūras, o taip pat verifikuoti asmens duomenų teisinės apsaugos principų taikymą valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veikloje. Pirmuoju (pažinimo) tikslu aktualiausi buvo Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinti Asmens duomenų valdytojų valstybės registro nuostatai ir Duomenų valdytojų pranešimo apie duomenų tvarkymą taisyklės bei Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus įsakymas dėl išankstinės patikros atlikimo tvarkos. Verifikavimo tikslu galimų nagrinėti teisės aktų skaičius labai didelis, tačiau apsiribota keliais pavyzdžiais, iliustruojančiais asmens duomenų teisinės apsaugos principų ignoravimą valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veikloje.

Siekiant identifikuoti asmens duomenų apsaugos srityje veikiančius teisės principus, analizuota Lietuvos bendrosios kompetencijos bei administracinių teismų praktika, kuri, tenka apgailestauti, nėra gausi. Didžiausia dalis teismų nagrinėtų su asmens duomenų tvarkymu susijusių bylų – tai bylos dėl asmenų patraukimo administracinėn atsakomybėn už Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214¹⁴ straipsnyje numatytą veiką – neteisėtą asmens duomenų tvarkymą. Teismai taip pat yra nagrinėję ginčus dėl Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos nurodymų nutraukti neteisėtą asmens duomenų tvarkymą bei dėl pareiškėjų netenkinančių Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos atsakymų į jų skundus. Bylų, kuriose būtų nagrinėtas duomenų subjekto ir duomenų valdytojo ginčas dėl duomenų subjekto asmens duomenų tvarkymo, nepavyko rasti.

Negausi Lietuvos teismų jurisprudencija asmens duomenų teisinės apsaugos klausimais nėra ir itin vertinga moksliniu požiūriu. Teismai savo sprendimuose paprastai apsiriboja Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatų pakartojimu, plačiau šių nuostatų neinterpretuodami. Svarbu paminėti ir tai, kad nė viename bendrosios kompetencijos ar administracinio teismo sprendime, kurį pavyko gauti ir analizuoti kaip

susijusį su tyrimo tematika, nėra minimi asmens duomenų teisinės apsaugos principai. Todėl tyrime teismų jurisprudencija remtasi, analizuojant asmens duomenų teisinės apsaugos principų turinį, šių principų taikymo galimybes, bet ne identifikuojant pačius principus.

Disertacijoje neapsiribota vien Lietuvos nacionalinių teisės aktų ir nacionalinių teismų jurisprudencijos analize. Visų pirma dėl to, kad didžioji dalis Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatų suformuluotos, į nacionalinę teisę perkeltant Direktyvą 95/46/EB. Dėl šios priežasties darbe remiamasi direktyvos tekstu, jį aiškinančiais Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimais ir užsienio šalių mokslininkų darbais, o taip pat asmens duomenų teisinės apsaugos reformą Europos Sąjungos lygmeniu numatančiais dokumentais. Paminėtina, kad Direktyvos 95/46/EB nuostatų analizė padėjo atskleisti asmens duomenų sampratą, nustatyti vienos iš duomenų subjekto teisės, tai yra teisės duoti sutikimą, kad būtų tvarkomi asmens duomenys, teisinio reguliavimo Lietuvoje trūkumus.

Identifikuoti asmens duomenų teisinės apsaugos principus bei nagrinėti jų turinį taip pat padėjo užsienio šalių (Jungtinės Karalystės, Vokietijos, Prancūzijos, Islandijos, Estijos, Slovėnijos ir kt.) teisės aktų nuostatų analizė, šių nuostatų taikymo rekomendacijos, kurias pateikė užsienio šalių asmens duomenų teisinės apsaugos priežiūros institucijos. Itin detalias asmens duomenų tvarkymo taisyklių taikymo rekomendacijas yra parengusi Jungtinės Karalystės Informacijos komisaro tarnyba. Šios tarnybos patirtimi remtasi, apibrėžiant asmens duomenų sampratą siaurąja prasme, nustatant rūpestingumo principo suponuojamus reikalavimus asmens duomenų tvarkymui.

Vertingu šaltiniu, atliekant tyrimą, buvo rekomendacijos, priimtose taip vadinamos Direktyvos 29 straipsnio asmens duomenų apsaugos darbo grupės (ang. k. *Article 29 Data Protection Working Party*). Šios darbo grupės įsteigimas, kaip rodo darbo grupės pavadinimas, numatytas Direktyvos 95/46/EB 29 straipsnyje. Darbo grupę sudaro visų Europos Sąjungos šalių paskirti institucijų, prižiūrinčių pagal Direktyvą 95/46/EB priimtų nacionalinių teisės aktų nuostatų įgyvendinimą, atstovai.

Direktyvos darbo grupė yra parengusi ne vieną rekomendaciją asmens duomenų teisinės apsaugos klausimais. Rekomendacijos asmens duomenų sampratos, duomenų subjekto sutikimo dėl asmens duomenų tvarkymo, vaikų asmens duomenų tvarkymo ir

kitais klausimais padėjo suprasti Direktyvos 95/46/EB turinį, o taip pat identifikuoti asmens duomenų teisinės apsaugos principus, nustatyti šių principų suponuojamus duomenų valdytojo pareigų ir duomenų subjekto teisių aspektus.

Be abejonės, suprasti asmens duomenų teisinės apsaugos esmę, tikslus, saugomas vertybes padėjo užsienio šalių mokslininkų (ypač Jay Rosemary, Christopher Kuner, Peter Carey, Serge Gutwirth⁵²) darbai. Šiuose darbuose analizuoti asmens duomenų teisinės apsaugos klausimai vedė prie asmens duomenų teisinės apsaugos principų įžvalgų Lietuvos teisiniame reguliavime.

Tyrimo metodai. Tyrimas atliktas, vadovaujantis sisteminės analizės, apibendrinimo, logikos, lingvistiniu, lyginamuoju, teleologiniu, istoriniu metodais.

Sisteminės analizės metodas pasitelktas, interpretuojant nacionalinį asmens duomenų apsaugai skirtą teisinį reguliavimą, aiškinant Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų nuostatas, be kita ko, Direktyvos 95/46/EB kontekste.

Lyginamasis metodas leido, lyginant Lietuvos nacionalinių teisės aktų nuostatas su užsienio šalių teisės aktų bei Direktyvos 95/46/EB nuostatomis, suprasti asmens duomenų teisinės apsaugos esmę, tikslus, identifikuoti Lietuvoje galiojančių teisinių nuostatų, jų formuluočių trūkumus.

Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų analizė lingvistiniu ir teleologiniu metodais padėjo šių teisės aktų turinį suvokti, nenukrypstant nuo teisės aktų priėmimo tikslų, įvertinti, ar teisės aktų nuostatos pakankamai aiškios, tikslios, o jomis apibrėžti reikalavimai gali būti vienareikšmiškai suvokti. Lingvistinis metodas taip pat leido identifikuoti galiojančio teisinio reguliavimo trūkumus ir pateikti siūlymus įstatymų leidėjui, kaip turėtų būti keičiamos atitinkamos teisės aktų nuostatos.

Istorinio metodo pagalba nagrinėta asmens duomenų teisinės apsaugos raida, asmens duomenų apsaugos išsirutuliojimas iš žmogaus teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą bei kitų pamatinių žmogaus teisių ir vertybių, taip pat žmogaus teisės į asmens duomenų apsaugą atsiradimas ir šios teisės pripažinimo eiga.

Apibendrinimo ir logikos metodai pasitelkti, apdorojant kitų metodų pagalba surinktą informaciją, išvedant asmens duomenų teisinės apsaugos principus, šių principų

⁵² GUTWIRTH, Serge. *Short Statement about the Role of Consent in the European Data Protection Directive* [interaktyvus] [žiūrėta 2012-04-05]. Prieiga per internetą: <http://works.bepress.com/serge_gutwirth/80>.

suponuojamus reikalavimus asmens duomenų tvarkymui, formuluojant kitas darbe dėstomas įžvalgas bei išvadas.

Disertacijos struktūra. Disertaciją sudaro įvadas, trys skyriai ir išvados.

Disertacija pradedama, pirmajame skyriuje pristatant idėjos saugoti asmens duomenis ištakas, raidą bei apibrėžiant asmens duomenų sampratą. Asmens duomenų teisinės apsaugos prasmei ir paskirčiai skirtame skirsnyje nurodoma, kad poreikį reguliuoti asmens duomenų tvarkymą suponavo būtinumas nuo informacinio pobūdžio grėsmių apginti tokias pamatines vertybes kaip asmens teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą, asmens garbė ir orumas, asmens neliečiamumas. Darbe aptariamos asmens teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą ir asmens duomenų teisinės apsaugos sąsajos, kurios atsispindi Lietuvos, užsienio šalių ir viršnacionaliniame teisiniame reguliavime, Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje.

Darbe parodoma, kaip asmens duomenų teisinė apsauga, pradžioje tebusi instrumentu ginti atitinkamas žmogaus teises ir teisėtus interesus, ilgainiui tapo atskira vertybe: šiandiniame pasaulyje, ypač Europoje, pripažįstamas (kai kuriuose šalyse netgi konstituciniu lygmeniu) naujos žmogaus teisės – teisės į asmens duomenų apsaugą, egzistavimas. Analizuojant asmens duomenų teisinės apsaugos sąsajas su žmogaus teisėmis, akcentuojama, kad asmens duomenų teisinė apsauga nėra savitikslė, kad už asmens duomenų slypi pamatinės vertybės, o teisės aktais reguliuojant, kas, kokius asmens duomenis ir kokiomis sąlygomis gali tvarkyti, užtikrinama pagarba žmogui ir jo teisėms, sudaromos prielaidos vystyti laisvai pilnavertei asmenybei bei darniai brandžiai visuomenei.

Pripažįstant, kad nagrinėti asmens duomenų teisinės apsaugos principus įmanoma, tik suvokiant, kas laikoma asmens duomenimis, disertacijos pirmajame skyriuje taip pat analizuojama asmens duomenų samprata. Nors asmens duomenų sąvoka pateikta Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme ir iš pirmo žvilgsnio neatrodo sudėtinga, darbe parodoma, kad praktikoje atskirti, kuri informacija turi būti laikoma asmens duomenimis, nėra lengva, nes apibrėžiant asmens duomenų sąvoką vartojami vertinamieji kriterijai: asmens duomenimis laikoma su asmeniu, kurio tapatybė žinoma arba gali būti nustatyta, susijusi informacija. Taigi, kyla klausimai, ką reiškia asmens tapatybės nustatymas, kada turėtų būti laikoma, kad asmens tapatybė gali būti nustatyta,

kokio tipo sąsajos turėtų egzistuoti tarp informacijos ir fizinio asmens, kad informacija būtų laikoma asmens duomenimis, kaip turėtų būti aiškinama fizinio asmens samprata asmens duomenų teisinės apsaugos kontekste. Disertacijoje ieškoma atsakymų į šiuos ir panašius klausimus, susijusius su asmens duomenų sąvoka. Darbe taip pat analizuojama su mirusiais asmenimis susijusios informacijos traktavimo asmens duomenimis problema, su nepilnamečių asmenų kaip duomenų subjektų teisiniu statusu susiję klausimai.

Nagrinėjant asmens duomenų sampratą, atkreipiamas dėmesys į šios sampratos dualizmą, kurio nesuvokus gali būti netinkamai interpretuojamos asmens duomenų tvarkymo taisyklės. Nurodoma, kad egzistuoja asmens duomenų samprata plačiąja bei siaurąja prasme ir kad ši samprata asmens duomenų tvarkymą reguliuojančiuose teisės aktuose vartojama abiem prasmėmis, paliekant pačiam teisės nuostatas taikančiam subjektui suprasti, kuria prasme asmens duomenų samprata vartojama konkrečioje nuostatoje. Numanant problemos aktualumą, disertacijoje atskleidžiama asmens duomenų samprata tiek siaurąja, tiek plačiąja prasme, analizuojami šių dviejų prasmių skirtumai ir jų reikšmė teisiniame reguliavime.

Antrajame disertacijos skyriuje nagrinėjamas Lietuvos, užsienio šalių ir Europos Sąjungos lygmeniu galiojantis asmens duomenų tvarkymui skirtas teisinis reguliavimas, Lietuvos ir viršnacionalinių teismų jurisprudencija, šios analizės pagrindu išskiriami asmens duomenų teisinės apsaugos srityje veikiantys teisės principai (teisingumo, protingumo, sąžiningumo, rūpestingumo, skaidrumo, proporcingumo, duomenų subjekto dalyvavimo tvarkant asmens duomenis), atskleidžiamas šių teisės principų turinys.

Darbe akcentuojamos proporcingumo principo apraiškos asmens duomenų teisinės apsaugos srityje, pateikiama argumentacija, kad asmens duomenų apsaugos teisiniame reguliavime tikslinga išskirti minimalaus būtino asmens duomenų tvarkymo principą, apimantį ne tik adekvatumo aspektą, neginčijamai esantį proporcingumo principo elementu, bet ir būtinumo aspektą. Disertacijoje pagrindžiama, kad vadovaujantis minėtoju teisės principu, leidžiamas tik toks asmens duomenų tvarkymas, kuris būtinas duomenų valdytojo nustatytiems už duomenų subjekto interesus svarbesniems tikslams pasiekti ir kuris atliekamas mažiausia galima apimtimi. Atskleidžiant minimalaus būtino asmens duomenų tvarkymo principo esmę, analizuojamos šio teisės principo suponuojamos duomenų valdytojo pareigos, parodomi

Lietuvoje nustatyto asmens duomenų tvarkymui skirto teisinio reguliavimo neatitikimai minėtam teisės principui ir pateikiami siūlymai šiems neatitikimams pašalinti.

Iš asmens duomenų teisinės apsaugos principų didžiausia specifika išsiskiria duomenų subjekto dalyvavimo tvarkant asmens duomenis principas, kuriam skiriamas disertacijos antrojo skyriaus paskutinis skirsnis. Jame atskleidžiamas minėto teisės principo turinys ir parodomas asmens duomenų teisinės apsaugos dvejojumas – asmens duomenų apsauga užtikrinama, nustatant ir įgyvendinant ne vien duomenų valdytojo pareigas, bet ir duomenų subjekto teises. Darbe parodoma, kaip duomenų subjekto dalyvavimo tvarkant asmens duomenis principas išryškina duomenų subjekto vaidmenį, užtikrinant ir individualizuojant asmens duomenų teisinės apsaugos reikalavimų taikymą, tvarkant duomenų subjekto asmens duomenis. Taip pat pažymima, kad minėtas teisės principas transformuoja duomenų subjekto sampratą iš pasyvaus dalyvio (individo, kurio asmens duomenys tvarkomi) į aktyvų dalyvį (asmenį, turintį įgaliojimus kreipti jo asmens duomenų tvarkymą).

Trečiajame disertacijos skyriuje analizuojama, kaip asmens duomenų teisinės apsaugos principai, ypač duomenų subjekto dalyvavimo tvarkant asmens duomenis principas, pasireiškia duomenų subjekto teisėse, tai yra persmelkia ir determinuoja šias teises. Darbe nagrinėjamos teisės principų apraiškos pagrindinėse duomenų subjekto teisėse, tai yra teisėje sutikti, kad būtų tvarkomi asmens duomenys, teisėje atšaukti duotą sutikimą dėl asmens duomenų tvarkymo, teisėje prieštarauti asmens duomenų tvarkymui, teisėje būti informuotu apie asmens duomenų tvarkymą, teisėje reikalauti ištaisyti, papildyti ar sunaikinti duomenų valdytojo tvarkomus asmens duomenis ir kt.

Analizuojant asmens duomenų teisinės apsaugos principus duomenų subjekto teisių kontekste, atskleidžiami papildomi šių teisės principų aspektai, neaptarti disertacijos antrajame skyriuje, kuriame dėmesys koncentruojamas į duomenų valdytojo pareigas. Antai, nagrinėjant duomenų subjekto teisę duoti sutikimą, kad būtų tvarkomi jo asmens duomenys, parodomas galimas atotrūkis tarp minimalaus būtino asmens duomenų tvarkymo principo elementų – būtinumo ir adekvatumo, veikimo, o duomenų subjekto teisė gauti su jo asmens duomenų tvarkymu susijusią informaciją analizuojama kaip atsvara skaidrumo principo suponuojamai duomenų valdytojo pareigai informuoti duomenų subjektą apie jo asmens duomenų tvarkymą.

Disertacijoje nagrinėjant duomenų subjekto teises, taip pat vertinama šių teisių įtvirtinimo Lietuvoje galiojančiame teisiniame reguliavime atitiktis asmens duomenų teisinės apsaugos principams, o nustačius diskutuotinų ar taisytinių aspektų, pateikiamas šių aspektų vertinimas.

Apibendrinus tyrimo rezultatus, išdėstytus trijuose disertacijos skyriuose, darbo pabaigoje suformuluotos tyrimo išvados (ginami teiginiai).

Ginami teiginiai:

1. Lietuvos įstatymų leidėjas, sekdamas Europos Sąjungos teisės aktuose pateiktomis asmens duomenų teisinės apsaugos gairėmis, yra įtvirtinęs ir asmens duomenų tvarkymo reikalavimais įvardinęs keletą nuostatų, kuriomis privalu vadovautis, formuojant, aiškinant ir taikant asmens duomenų tvarkymo taisykles. Šios nuostatos dėl jų išreiškiamų ganėtinai konkrečių reikalavimų asmens duomenų tvarkymui ir pernelyg siauros veikimo sferos negali būti laikomi teisės principais. Asmens duomenų teisinės apsaugos srityje veikiančių teisės principų išskyrimas būtinas, siekiant asmens duomenų apsaugos teisės sistemiškumo, nuoseklumo ir gyvybingumo. Šių principų neidentifikavus nei Lietuvos įstatymų leidėjui, nei Lietuvos teismams, suponuojamas reikalingumas asmens duomenų teisinės apsaugos principų įžvalgas pateikti moksliniu lygmeniu.

2. Asmens duomenų teisinės apsaugos taisyklėmis reguliuojami socialiniai santykiai, susiklostantys, asmens duomenis tvarkant tiek viešojo administravimo įgaliojimus turintiems, tiek šių įgaliojimų neturintiems asmenims, kas lemia, kad asmens duomenų apsaugos teisėje matomi tiek viešosios, tiek privatinės teisės elementai, o identifikuojant asmens duomenų teisinės apsaugos principus, koncentruojamasi į viešąją ir privatinę teisę jungiančias pamatines teises nuostatas, tai yra į bendruosius teisės principus (teisingumą, protingumą, sąžiningumą, rūpestingumą, proporcingumą, skaidrumą), bei į jų kontekstinį, su asmens duomenų tvarkymu susijusį, turinį.

3. Asmens duomenų teisinės apsaugos reikšmę ir vertę lemia tai, kad reguliuojant asmens duomenų tvarkymą, užtikrinama pamatinių, Lietuvoje konstituciniu lygmeniu garantuojamų vertybių (teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą, asmens garbės ir orumo, laisvės rinkti ir skleisti informaciją, ūkinės veiklos laisvės ir kt.) apsauga. Siekis apsaugoti minėtasias vertybes, išspręsti jų konkurenciją ir palaikyti

pusiausvyrą tarp jų, kiek tai susiję su asmens duomenų tvarkymu, orientuoja asmens duomenų teisinės apsaugos principų turinį.

4. Į asmens duomenų teisinės apsaugos nuostatų, įskaitant asmens duomenų teisinės apsaugos principus, veikimo sritį patenka tik su asmens duomenimis siaurąja prasme susijusi veikla, tai yra turinio, tvarkymo tikslo ar tvarkymo pasekmių pagrindu su konkrečiu gyvu individu susijusios informacijos tvarkymas automatiniu būdu arba susistemintose rinkmenose neautomatiniu būdu kitais nei fizinio asmens privačių interesų tenkinimas tikslais.

5. Asmens duomenų tvarkymą reguliuojančiose teisės nuostatose gali būti įžvelgiamos bendrojo teisės principo – proporcingumo principo, apraiškos. Šis teisės principas asmens duomenų teisinės apsaugos srityje išsiskiria tam tikra specifika: principo esminiais elementais laikytini būtinumas ir adekvatumas. Tokia teisės principo turinio dvinarė konstrukcija, siekiant tinkamo teisės principo suvokimo ir taikymo, duoda pagrindą šį teisės principą įvardinti minimalaus būtino asmens duomenų tvarkymo principu, paties principo esmę nusakant bendro pobūdžio draudimu tvarkyti asmens duomenis, išskyrus atvejus, kai tai neišvengiamai būtina duomenų valdytojo apibrėžtais tikslais, svarbesniais nei duomenų subjekto interesai, ir tik tokia apimtimi, kiek tai reikalinga minėtiems tikslams pasiekti.

6. Lietuvoje nustatyto asmens duomenų tvarkymo teisinio reguliavimo ir asmens duomenų teisinės apsaugos srityje veikiančių bendrųjų teisės principų pagrindu gali būti išvestas duomenų subjekto dalyvavimo tvarkant asmens duomenis principas, išreiškiantis teises duomenų subjekto galimybes kreipti ir individualizuoti jo asmens duomenų tvarkymą, o kartu atspindintis rūpestingo duomenų subjekto pareigą aktyviai dalyvauti, užtikrinant, kad jo asmens duomenų tvarkymas atitiktų asmens duomenų teisinės apsaugos reikalavimus.

7. Asmens duomenų teisinės apsaugos principai, ypač duomenų subjekto dalyvavimo tvarkant asmens duomenis principas, suponuoja ne tik duomenų valdytojo pareigas, bet ir duomenų subjekto teises, kas lemia asmens duomenų teisinės apsaugos sampratos transformavimą, šioje sampratoje greta negatyvaus elemento (ribojimų ir draudimų duomenų valdytojui) iškeliant ne mažiau svarbų pozityvų elementą (duomenų subjekto įgaliojimus).

8. Tyrimo metu išskirtų asmens duomenų teisinės apsaugos principų požiūriu nėra būtina iš esmės keisti Lietuvoje nustatytą asmens duomenų tvarkymo teisinį reguliavimą, tačiau Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme, pateikiančiame bendruosius asmens duomenų teisinės apsaugos standartus, reikėtų:

- nustatyti draudimą tvarkyti asmens duomenis, jeigu duomenų valdytojo keliami asmens duomenų tvarkymo tikslai gali būti pasiekti, tvarkant anoniminius arba pseudoniminius duomenis;

- įtvirtinti galimybę duomenų subjektui savo teisėmis naudotis per atstovą;

- numatyti, kad nepilnamečiai nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų amžiaus savarankiškai įgyvendina jiems, kaip duomenų subjektams, priklausančias teises, išskyrus šių teisių įgyvendinimą biometrinių, genetinių ir ypatingų asmens duomenų atžvilgiu;

- nustatyti reikalavimą, kad duomenų subjekto sutikimas, jog būtų tvarkomi jo asmens duomenys, būtų aiškus, konkretus ir duotas, žinant esmines su asmens duomenų tvarkymu susijusias aplinkybes, įskaitant asmens duomenų tvarkymo trukmę ir galimus asmens duomenų gavėjus;

- tiesiogiai įtvirtinti duomenų subjekto teisę atšaukti duotą sutikimą, kad būtų tvarkomi jo asmens duomenys;

- nustatyti duomenų valdytojo pareigą per protingą terminą informuoti duomenų subjektus ir Valstybinę duomenų apsaugos inspekciją apie tvarkomų asmens duomenų atsitiktinį ar neteisėtą sunaikinimą, pakeitimą, atskleidimą ar kitokį neteisėtą tvarkymą.

DISERTACIJOJE PATEIKTI SIŪLYMAI TOBULINTI
LIETUVOJE NUSTATYTĄ SU ASMENS DUOMENŲ APSAUGA SUSIJUSĮ
TEISINĮ REGULIAVIMĄ

1. Siūlytina Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme (2011 m. gegužės 12 d. redakcija):

1.1. nustatyti draudimą tvarkyti asmens duomenis, jeigu duomenų valdytojo keliamus asmens duomenų tvarkymo tikslus galima pasiekti, tvarkant anoniminius arba pseudoniminius duomenis;

1.2. tiesiogiai įtvirtinti duomenų valdytojo pareigą rūpestingai tvarkyti asmens duomenis;

1.3. atsisakyti įstatymo 1 straipsnio 5 dalies, numatančios, kad įstatymas netaikomas mirusių asmenų asmens duomenų tvarkymui, ir papildyti įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje pateiktą asmens duomenų sampratą, nurodant, kad asmens duomenimis laikoma bet kuri informacija, susijusi su gyvu asmeniu;

1.4. įstatymo 2 straipsnio 12 dalyje atsisakyti antrojo sakinio (numatančio, kad sutikimas tvarkyti ypatingus asmens duomenis turi būti išreikštas aiškiai – rašytine, jai prilyginta ar kita forma, neabejotinai įrodančia duomenų subjekto valią), o pirmajame sakinyje nurodyti, kad duomenų subjekto sutikimas dėl bet kurių jo asmens duomenų tvarkymo turi būti aiškus, konkretus ir žinomai duotas;

1.5. pakeisti įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalyse dėstomų asmens duomenų tvarkymo pagrindų seką ir duomenų subjekto sutikimą, kad būtų tvarkomi jo asmens duomenys, nebenurodyti pirmuoju asmens duomenų tvarkymo pagrindu;

1.6. įstatymo 5 straipsnį papildyti nuostata, įpareigojančia asmens duomenis tvarkant bet kuriuo iš įstatymo 5 straipsnio 1 ar 2 dalyje nurodytų pagrindų, laikytis įstatymo 3 straipsnyje numatytų reikalavimų;

1.7. atsisakyti įstatymo 21 straipsnio 7 dalies nuostatos, pagal kurią duomenys apie faktą, kad duomenų subjektas laiku ir tinkamai neįvykdė savo finansinių ir (arba) turtinių įsipareigojimų, negali būti tvarkomi ilgiau negu 10 metų nuo skolos padengimo dienos;

1.8. įtvirtinti galimybę duomenų subjektui savo teisėmis naudotis per atstovą;

1.9. numatyti, kad nepilnamečiai nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų turi teisę savarankiškai įgyvendinti savo kaip duomenų subjektų teises, išskyrus šių teisių įgyvendinimą biometrinių, genetinių ir ypatingų asmens duomenų atžvilgiu;

1.10. tiesiogiai įtvirtinti duomenų subjekto teisę atšaukti duotą sutikimą, kad būtų tvarkomi jo asmens duomenys;

1.11. įstatymo 23 straipsnio 1 dalies 2 punkte ir 25 straipsnyje minimą duomenų subjekto teisę įvardinti ne teise susipažinti su savo asmens duomenimis, o teise gauti su asmens duomenų tvarkymu susijusią informaciją, o taip pat nustatyti, kad naudodamasis šia teise duomenų subjektas gali gauti trejopo pobūdžio informaciją: informaciją, ar duomenų valdytojas tvarko duomenų subjekto asmens duomenis; duomenų subjekto asmens duomenų tvarkymą apibūdinančią informaciją (informaciją apie tvarkomų asmens duomenų kategorijas, asmens duomenų tvarkymo tikslus, trukmę, asmens duomenų gavėjus ir pan.); pačius asmens duomenis;

1.12. įstatymo 23 straipsnio 1 dalies 4 punkte ir 27 straipsnyje minimą duomenų subjekto teisę įvardinti ne teise nesutikti su asmens duomenų tvarkymu, o teise prieštarauti asmens duomenų tvarkymui;

1.13. įstatymo 24 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyti duomenų valdytojo pareigą informuoti duomenų subjektą apie numatomus duomenų gavėjus ir planuojamą asmens duomenų tvarkymo terminą;

1.14. įstatymo 24 straipsnio 2 dalyje numatyti, kad nuo pareigos informuoti duomenų subjektą apie jo asmens duomenų tvarkymą atleidžiami tik tie duomenų valdytojai, kurie asmens duomenis renka ir teikia įstatymuose numatytiems duomenų gavėjams įstatymuose nustatyta tvarka;

1.15. įstatymo 25 straipsnio 2 dalyje numatyti, kad duomenų valdytojas į duomenų subjekto paklausimą dėl jo asmens duomenų tvarkymo privalo atsakyti kaip galima greičiau, bet ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų nuo duomenų subjekto kreipimosi dienos;

1.16. įstatymo 26 straipsnio 7 dalyje nustatyti, kad esant neįmanoma ar pernelyg sunku duomenų valdytojui informuoti duomenų gavėjus apie duomenų subjekto prašymu ištaisytus ar sunaikintus asmens duomenis arba sustabdytą asmens duomenų tvarkymą, apie tai turi būti informuojama ne Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, o duomenų subjektas;

1.17. iš įstatymo 27 straipsnio 2 dalies pašalinti įpareigojimą duomenų valdytojui įstatymų nustatytais atvejais tęsti duomenų subjekto asmens duomenų tvarkymą po to, kai duomenų subjektas pareiškė pagrįstą prieštaravimą jo asmens duomenų tvarkymui;

1.18. atsisakyti įstatymo 27 straipsnio 3 dalyje minimos duomenų subjekto teisės prieštarauti jo asmens duomenų tvarkymui tiesioginės rinkodaros, socialinio ar viešosios nuomonės tyrimo tikslais;

1.19. įstatymo 27 straipsnio 4 dalyje nustatyti duomenų valdytojo pareigą per nurodytą laiko tarpą (pavyzdžiui per 3 darbo dienas nuo sprendimo priėmimo) pranešti duomenų subjektui, pareiškusiam prieštaravimą dėl jo asmens duomenų tvarkymo, apie jo asmens duomenų tvarkymo nutraukimą arba pateikti duomenų subjektui motyvuotą atsisakymą nutraukti jo asmens duomenų tvarkymą;

1.20. įstatymo 28 straipsnyje numatyti duomenų valdytojo pareigą informuoti duomenų subjektą apie automatinio būdu atliktą savybių vertinimą, konkretizuoti duomenų subjekto pateikiamo prieštaravimo dėl atlikto jo savybių vertinimo turinį, įtvirtinti duomenų subjekto teisę pareikšti prieštaravimą sprendimui, priimtam, remiantis automatinio savybių vertinimu, nustatyti aiškias ir detalias procedūras su automatinio duomenų subjekto savybių vertinimu susijusioms duomenų valdytojo pareigoms ir duomenų subjekto teisėms realizuoti;

1.21. įstatymą papildyti nuostatomis, įpareigojančiomis duomenų valdytoją informuoti duomenų subjektus ir Valstybinę duomenų apsaugos inspekciją apie tvarkomų asmens duomenų atsitiktinį ar neteisėtą sunaikinimą, pakeitimą, atskleidimą ar kitokį neteisėtą tvarkymą.

2. Siūlytina Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatyme (2012 m. birželio 28 d. redakcija) aiškiai apibrėžti registre kaupiamų asmens duomenų tvarkymo tikslus.